

Ideale sociale dienst was er al in 1954

Oudere werkloze met werkbriefje bij sociale dienst, Klazienaveen 1976 (foto: Bert Nienhuis/Rijksmuseum Amsterdam)

In 1954 verscheen *De moderne gemeentelijke dienst voor sociale zaken*. De opvattingen over sociale zorg waren flink veranderd sinds de Armenwetten van 1854 en 1912. Er was een nieuwe gids nodig voor de inrichting van de moderne dienst, die hierbij aansloot. De auteurs, respectievelijk een sociaaldienstdirecteur en een oud-gemeentesecretaris, begonnen met een waarschuwing. "Wij menen wel eens, dat wij in de gemeente belangrijk werk doen door onze arbeid nieuwe vorm te geven [...], doch te vaak wordt uit het oog verloren, waaraan deze denkbeelden ontspruiten of waarom zij ons er toe nopen naar andere en betere praktische

vormgeving te zoeken." En daarmee was de toon gezet.

De sociale dienst anno 1954 moest zich primair richten op preventie en opheffing en in de tussentijd op leniging van nood. Individuele hulp en bijstand waren gericht op het voorkomen dat mensen psychisch of sociaal niet aan de eisen van de maatschappij konden voldoen. Was het toch zo ver gekomen dan moest ondersteuning mensen weer duurzaam zelfstandig helpen te zijn. Mensen die zich desondanks niet konden handhaven gaf de dienst hulp op een redelijk bestaansminimum. In alle drie de gevallen moest ondertussen de nood gelenigd

worden. Administratie, boekhouding, planning en organisatie waren secundair aan deze taken. Onder andere kinderverzorging, gezinsvoorzorging, sociaal-medische zorg en kampen voor sociale jeugdzorg werden ingezet ter voorkomen van nood. Drankbestrijding, zorg voor zwervers en daklozen, zorg voor ongehuwde moeders, oorlogsslachtoffers en sociaal- en psychisch minder aangepasten en volkskrediet moesten eenmaal ontstane nood helpen opheffen. Voor de mensen die niet zonder hulp konden was er onder andere sociale werkvoorziening, hulp in de huishouding en onderbrenging in tehuizen. Maatschappelijke zorg (op het individu gericht) en sociale zorg (de algemene regelingen als werkloosheidsvoorzieningen en bijstand) gingen in 1954 nog hand in hand. Niet dat de dienst alles zelf deed. Zij benutte het aloude netwerk van instellingen die er altijd al waren.

Maar de gemeente was wel eindverantwoordelijk voor bijvoorbeeld de doelmatige inzet van subsidies.

De auteurs noemden met name de coördinerende taak van de gemeente: "om te voorkomen dat er langs elkaar heen wordt gewerkt door de instellingen, zonder kennis van elkaars uitgangspunten, doelstellingen, werkmethodes, middelen en verleende hulp en bijstand.

Nodig is een gezamenlijk pogen het doel dat zij beogen, in het belang van diegenen die willen dienen, zo goed mogelijk te benaderen. Wederzijds begrip en wederzijds vertrouwen vormen de symphonie der samenbinding en de leidraad bij het samengaan."

Ideale medewerkers

Wie waren er geschikt om dit werk te doen? Veel nadruk lag op de persoonlijkheid van de sociale werker, "omdat zijn arbeid diep ingrijpt in de levenssfeer van de hulpbehoevende.

[...] Zijn werk kan hij niet beëindigen met het verstrekken van de stoffelijke hulp; omdat de maatschappelijke nood veelal schier onontwaaibaar verweven is met geestelijke en zedelijke nood. Zijn werk betekent kortweg: dienen." En wie gaf leiding aan deze mensen en deze dienst? "De directeur staat open voor nieuwe denkbeelden. Zelfverzekerdheid is hem vreemd, en hij weet de ervaring van anderen, ook die van zijn medewerkers die het laagst in rang zijn, te benutten. Verder weet hij de methodiek van stelselmatig wetenschappelijk onderzoek en proefnemingen dienstbaar te maken aan de organisatie en de doelmatigheid van de dienst. Hij activeert, stimuleert, controleert, maakt zich overbodig voor het lopende werk, en grijpt, op kritieke momenten, in. Hij houdt de organisatie levend en bevordert de goede geest in de arbeidsgemeenschap."

De auteurs drukten de lezer tot besluit op het hart dat het wel en wee, zowel van de gemeente, als van haar inwoners, rechtstreeks gemoeid is met het op de juiste wijze behartigen van de sociale taak. "Moge dat besef levendig blijven en een aansporing vormen om met gezond verstand en een warm kloppend hart deze arbeid in het belang van de evenmens te verrichten in een sfeer, welke doordrongen is van de waarde der menselijke persoonlijkheid en van besef van verantwoordelijkheid van allen voor allen."

Bron: J. de Bruin, J.H. Geijs (Alphen aan den Rijn, 1954) *De moderne gemeentelijke dienst voor sociale zaken*. De formatie van de Enschedese dienst stond model voor het boek. De Bruin was burgemeester van Rheden en oud-gemeentesecretaris van Enschede; Geijs was directeur van de gemeentelijke dienst voor sociale zaken van Enschede en tevens docent op scholen voor maatschappelijk werk. *

Vroeger...

De rubriek 'Vroeger' trekt een parallel tussen het werk van sociale diensten in het heden en verleden. Deze keer over het adagium voor de sociale dienst anno 2008: lef en nabij. Een halve eeuw geleden heette nabijheid solidariteit en was lef nog niet nodig.

De nabije sociale dienst was er zowel voor de leniging van als het voorkomen van nood. Het draaide om gezond verstand en een warm kloppend hart. Een gedegen handboek vertelde hoe je zo'n dienst organiseerde en wie de ideale medewerkers waren.